

Gadymy Rimde jöhitligiň ýaýramagy

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Gadymy Rimde jöhitligiň ýaýramagy GADYMY RIMDE JÖHITLIGIŇ
ÝAÝRAMAGY

Rim imperatory Konstantiniň 313-nji ýylда hristianlyga geçmegi dünýä taryhynyň ugruny üýtgetdi.

Dinini üýtgetmek bilen ol hristianlygy Rim imperiyasynyň döwlet dini hökmünde kabul etdi we dünýäniň gürrüňsiz kabul edilmähe degişli diýdimzor dinine öwrülme prosesiniň başyny başlatdy.

Iň esasy bilinmän galan zadam edil şondan öñinçäsi Rimiň jöhit imperiyasy bolmaga beter ýakynlaşanlygydyr.

Rim imperiyasynyň jöhit ilaty hakda esasan taryhçylar we alymlar tarapyndan kabul edilen statistiki gymmaty bar.

Orta asyryň birinji yüzýylligyna Rim imperiyasynyň ilatynyň 10%-den gowragy jöhitdi – 2-7 million aralykda jöhit bardy we bu diýseň ünsi çekijidir.

Muňa derek häzir jöhit jemagatynyň ýiti täsire eýe bolan, emma ýurtdaky kämillik ýaşyna ýeten raýatlarynyň 2,4%-i jöhit bolan ABŞ-ny göz öňüne getiriň.

Rim imperiyasynyň prosenti has agdyk gelýärди.

[Surat: Rabbi Pinchas Landis](#)

B.e.önüki 423-nji ýylyň Babyl sürgüniniň başlangyjyndaky jöhit sanyna seredenimizde, geň galdyryjy bir zady orta çykarýarys. Iň takyk çaklamalar şol wagty dünýä jöhit ilitynyň çärýek milliondan juda pesde bolandygyny görkezýär. Ýarym müň ýylllyk döwürde jöhit halky ýitip-ýok bolup gitmäge ýakyn döwürden soň Rim imperiýasynyň düzümünde hasaba goşmaga degişli güýje öwrüldi.

Makabileriň Hanuka uruşlaryndaky üstünliginden soň greklere garşıy uruş ýene 25 ýyl dowam etdi. Muny jöhitleriň arasyndaky birnäçe içerkı uruş dowam etdirdi we rimlilere garşıy üç uly uruş bilen gutardy. Jöhit ganynyň gereginden artyk dökülen döwri boldy. Şeýle-de bolsa statistiki görkezijiler astronomiki taýdan ösdi.

Köplenç gyýtaklaýyn subutnamalar bilen alymlar häzir Rim imperiýasynda jöhitlige köpcülikleýin öwrülmeleriň bolandygyny çaklayarlar.

Jöhit jemagatynyň häzirki dinini mälim edendigine yşarat edýän gyýtaklaýyn ýa-da başga hiç bir subutnama ýok.

Jöhit jemagatynyň aktiw tagallasy bolmazdan jöhit ilatynyň beýle çalt ösüşini din üýtgetme ýollary arkaly nädip anyklap bileris?

«Talmud» bize şol wagtlar nämeleriň bolup geçendigi hakda gowy maglumatlary berýär. Ysraýylyň we Ýehudanyň üç pagan patyşasyndan «kardeşlerimiz» diýip söz açan Raw Aşiniň hekaýatyny gürrüň berýär.

Şol gije patyşa Menaše (agzalýan üç adamdan biri) düýşünde Raw Aşä görünýär we özünü olaryň taýy hökmünde tanadandygy üçin oña azar berýär we oña Töwratyň inçelikleri hakdaky bilyän zatlaryny aýdýar. Raw Aşı soraýar:

– Beýle akyllı bolýan bolsalar, nämüçin buta çokunýardylar?

Patyşa Menaše şeýle jogap berýär:

– Şol ýerde bolan bolsadyň, donyň etegini çekip yzymdan ylgardyň.

Meniň döwrümde butlara çokunma arzuwynyň nähili güýçlidigi hakda hiç hili pikiriň ýok. Gatnaşyk açyp bilmersiňiz we bize häzirki ýagdaýyza görä baha bermäge hakyñyz ýok.

kitapcy.ru

Munuň özi täsin bölüm. Patyşa Menaše b.e.önü 533-nji ýıldan başlap Günorta Ýehuda patyşalygyny dolandyrdy we Raw Aşo b.e.önü 392-nji ýlda «Talmudyň» esasy redaktorlarynyň biridi.

Ikisiniň arasy müň ýyla golaý açyldy. Aradan geçen ýyllarda patyşa Menaşeni ýoldan çykaran we ony Raw Aşı üçin boş, gülkünç düşünje terzine öwren butlara ybadat etme babatdaky ýiti içki arzuwyny alar we ony kemelder ýaly näme üýtgedi?

Hiç birimiz dyza çökmek we muzeýlerde saklanýan gadymy butlara ybadat etmek meýlimiz ýok. Näme üçin şeýle bolsun?

«Talmudyň» suratlandyrýan «Neçemiýa» kitabı butlara çokunmaga bolan ýaramaz meýliň Birinji ybadathananyň ýykylmagyna,

dogrularynyň öldürilmegine we jöhit halkynyň watanlaryndan sürgün edilmegine sebäp bolandygyny aýdýar.

«Ýokary Mejlisiň adamlary» diýip tanalýan Ikinji milletler jemgyýetiniň başlangyjyndaky dolandyryş organy adamzadyň arasynda butlara ybadat etme arzuwlaryny we munuň sebäp olan geçmişdäki kynçylyklaryny gowy bilyärdi.

Ysraýylyň täzeden başladylmagynyň Birinji milletler jemgyýetiniň ýykylmagyna sebäp olan öñki haýyn elementler tarapyndan goýbolsun edilmezegini anyk bilmek islediler.

Şeýdibem, «Ýokary Mejlisiň adamlary» üç günlük oraza tutmak we doga-dileg etmek dessuryny yqlan etdiler.

Ahyrsoň doga-dilegleriniň kabul edilendigini we butlara ybadat etme babatdaky ýaýrawly içki meýliň aradan aýrylandygy hakda ylahy yşarat aldylar. Mujuň özi b.e.öñki 350-nji ýyllarda bolup geçipdir.

Jöhit taryhynda şol wagtdan başlap, şeýle ruhy ýykgyńçylykly hereketleri eden jöhit jemgyýetlerinden söz açylmaýar diýen ýaly. Butparazlyk odunyň butparazlygy döwlet dinine öwren beýleki patşalyklara ýaýramagy has köp wagta çekdi.

Belki-de, Rim imperiýasynda şeýle jöhit öwrülişigine getiren şertleri indi anyklap bilyäris.

Halk ahyrsoň tagtadan we daşdan ýasalan butlaryň dünýä boýunça hiç hili täsiriniň ýokdugyny bilipdi.

Şahsyň autentiki magnawy baglanyşyk tapma babatdaky dogabitdi islegi imperiýanyň hemme ýerinde uly boşluk döretti.

Gözlemäge başladylar. Köpüsi jöhitligiň kanagatlandyryjy,

gandyryjy «suwlarynyň» üstünden bardy we dinini üýtgetdi.
Umut ATASEWEN,
gadymydünýä taryhcysy.

@atasevenoffica

Sişenbe, 29.11.2022 ý. Taryhy makalalar